

Uniwersytet Warszawski
Wydział Chemii
Pasteura 1, 02-093 Warszawa

Rola materiałów odniesienia w zapewnieniu jakości wyników pomiarów chemicznych

Ewa Bulska

ebulska@chem.uw.edu.pl

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

„Opracowanie i atestacja nowych typów materiałów odniesienia niezbędnych do uzyskania akredytacji europejskiej przez polskie laboratoria zajmujące się analityką przemysłową”

MODAS

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Jakość wyników w pomiarach chemicznych

Walidacja (*dobór metody do problemu*)

*) wyniku pomiaru

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Niepewność wyniku to wiarygodność wyniku

Parametr związany z wynikiem pomiaru, charakteryzujący rozrzut wartości, które można w uzasadniony sposób przypisać wielkości mierzonej.

Wynik = wartość ± niepewność

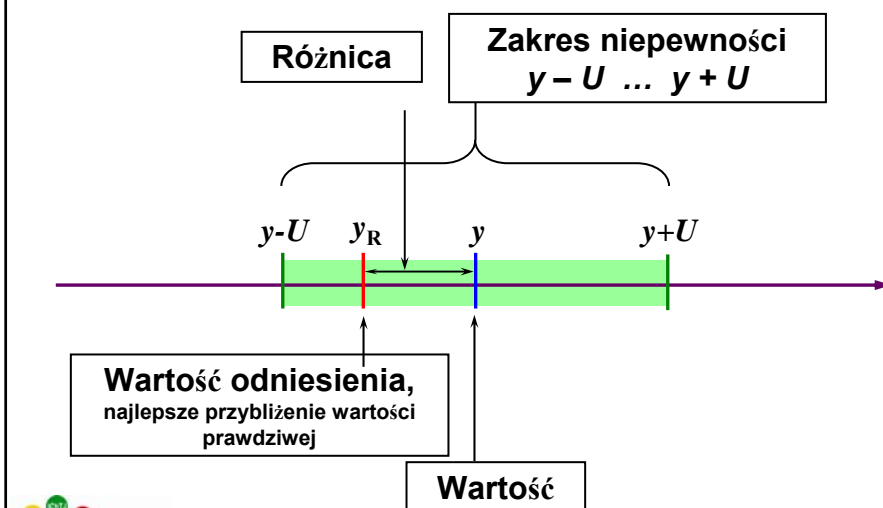
(22,7 ± 4,8) mg/kg

Wartość leży w przedziale od 17,9 do 27,5 mg/kg
(zakres, przedział)

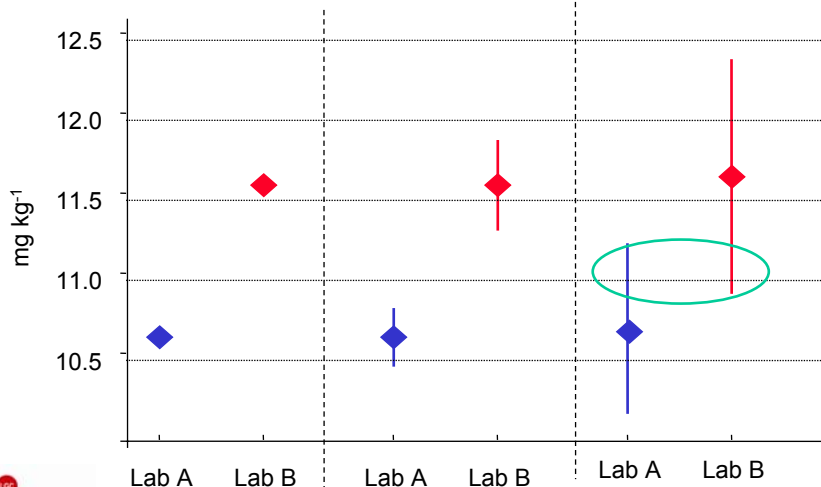
Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Wartość, różnica, niepewność

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Czy te wyniki się różnią?

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Dziwny jest ten świat ... metrologii

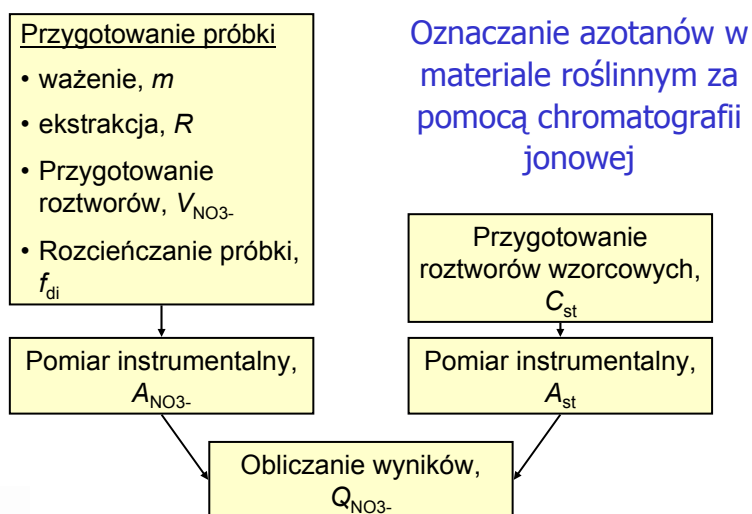
- Nic nie jest absolutnie dokładne
- Nic nie jest idealnie kuliste
- Nic nie jest idealnie gładkie
- Nic nie jest idealnie prostopadłościenne
- ...

i.t.d, i.t.d.

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Procedura pomiarowa

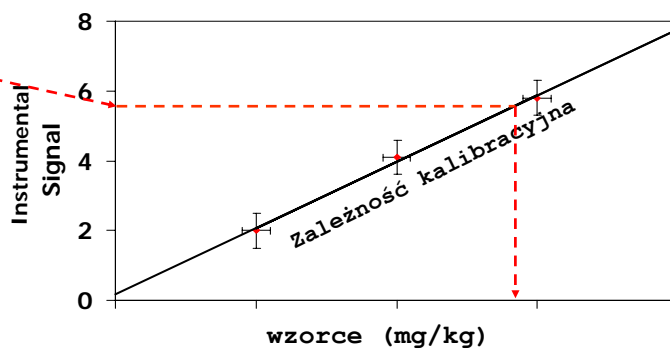

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Spójność pomiarowa via kalibracja

Spójne z ...

próbka

Spójne z ..

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Realizacja spójności pomiarowej w pomiarach chemicznych

- **Czyste wzorce kalibracyjne**
(roztwór wzorcowy Pb do pomiarów AAS)
- **Matrycowe substancje odniesienia (C)RM**
(cholesterol w surowicy krwi)

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Materiały Odniesienia to ...

Materiał odniesienia (RM): to materiał dostatecznie **jednorodny** i **stabilny**, jeżeli chodzi o określone właściwości, który przyjęto jako odpowiedni do zamierzonego jego wykorzystania w pomiarach

Certyfikowany materiał odniesienia (CRM): to materiał odniesienia, któremu towarzyszy **dokumentacja** wystawiona przez miarodajną instytucję i posiadająca jedną lub więcej wartości określonej właściwości wraz ze związanymi z nimi **niepewnością** i **spójnością**, przy użyciu **zwalidowanych** procedur.

Zgodnie z ISO Guide 99:2012 (VIM_3)

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Produkcja (C)RMs

Całościowy proces obejmujący:

- prawidłowe **przygotowanie** materiału,
- **wykazanie** jego **jednorodności** i **trwałości**
- **charakterystykę** **dokładności** i **spójności pomiarowej**

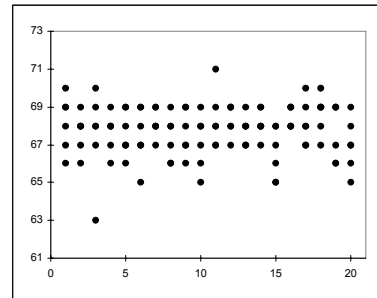
wszystkie składniki niepewności “próbki dostarczonej do użytkownika” powinny być odpowiednio opisane zgodnie z Przewodnikiem ISO Niepewność Pomiarów (GUM)

Zgodnie z ISO 35

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Homogeniczność CRM względem danego składnika

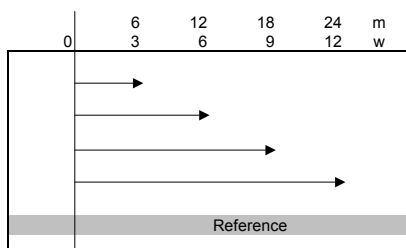

1. Wkład homogeniczności CRM do budżetu niepewności

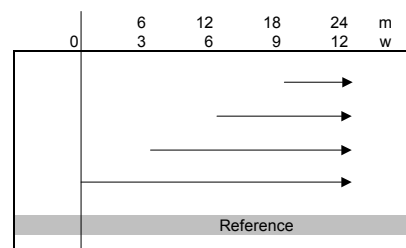

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Trwałość względem danego składnika

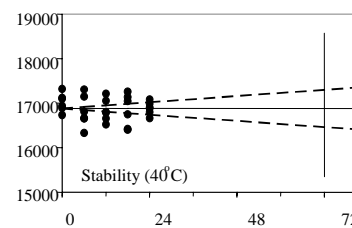

Klasyczny

Isochroniczny (równookresowy)

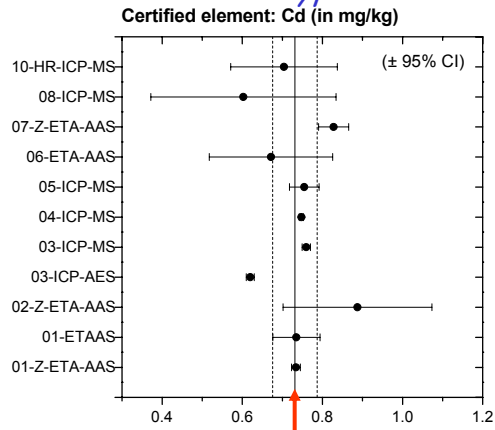
2. Wkład trwałości do budżetu niepewności CRM

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

"Charakterystyka" Przypisanie wartości

- ✓ zadeklarowana
- ✓ 1 metodą / 1 lab
- ✓ 1 metodą / M lab
- ✓ N metodami / 1 lab
- ✓ N metodami / M lab

3. Wkład procedury pomiarowej do budżetu niepewności CRM

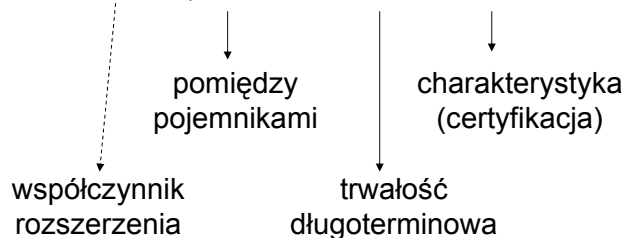

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

Niepewność (C)RM

Niepewność rozszerzona U_{CRM} obejmuje niepewność wyznaczonego średniego stężenia w 1 pojemniku oraz niepewność procesu przechowywania (przez pewien czas) i transportu

$$U_{CRM} = k \cdot \sqrt{u_{bb}^2 + u_{lts}^2 + u_{char}^2}$$

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

5.6.2.1 Wzorcowanie (5.6.2.2 Badanie)

5.6.2.1.2 (5.6.2.2)

Istnieją pewne wzorcowania, które obecnie nie mogą być wykonane ściśle w jednostkach SI. W tych przypadkach wzorcowanie powinno zapewnić zaufanie do pomiarów poprzez ustalenie powiązań z odpowiednimi wzorcami jednostek miar, na przykład w następujący sposób:

- wykorzystywanie **certyfikowanych materiałów odniesienia** dostarczonych przez kompetentnego dostawcę, aby zapewnić wiarygodne fizyczne lub chemiczne charakterystyki materiału;
- wykorzystywanie **ustalonych metod** i/lub uzgodnionych wzorców, które są jednoznacznie opisane i przyjęte przez wszystkie uczestniczące strony.

-Wymaga się, kiedy to możliwe, uczestnictwa w odpowiednich programach **porównań międzylaboratoryjnych**.

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

W pomiarach chemicznych **RM** oraz **CRM** pełnią rolę podobną do **wzorców jednostek międzynarodowego układu miar**.

Umożliwiają przeniesienie wartości danej właściwości (np. zawartości pierwiastka w danej matrycy) pomiędzy różnymi laboratoriami i niezależne odtworzenie jej w różnych ośrodkach.

Stosowanie CRM to narzędzie:

- Oceny nowych metod analitycznych;
- Porównywanie różnych metod;
- Porównywanie kompetencji laboratoriów;
- Sprawdzenie kompetencji laboratoriów

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.

„Opracowanie i atestacja nowych typów materiałów odniesienia niezbędnych do uzyskania akredytacji europejskiej przez polskie laboratoria zajmujące się analityką przemysłową”

MODAS

Ewa Bulska, XXXVII Międzynarodowe Seminarium Naukowo-Techniczne w Karpaczu, 3. XII. 2012 r.